

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Là một trong những nguyên tắc cơ bản, quan trọng được quy định trong Bộ luật Tố tụng Hình sự Việt Nam năm 2003, giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự có ưu điểm là rút ngắn được tiến trình tố tụng, làm giảm chi phí về tiền bạc, công sức, thời gian của các cơ quan tiến hành tố tụng cũng như của các đương sự. Giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được hiểu là giải quyết các vấn đề liên quan đến tài sản, bồi thường thiệt hại trong vụ án hình sự như đòi trả lại tài sản bị chiếm đoạt, đòi bồi thường giá trị tài sản do bị can, bị cáo chiếm đoạt nhưng bị mất hoặc bị hủy hoại, buộc phải sửa chữa tài sản bị hư hỏng, đòi bồi thường thiệt hại về lợi ích gắn liền với việc sử dụng, khai thác tài sản, chi phí hợp lý để ngăn chặn, khắc phục thiệt hại do tài sản bị chiếm đoạt; đòi bồi thường thiệt hại do tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, uy tín bị xâm phạm...

Luật tố tụng hình sự và những văn bản pháp luật khác đã quy định nội dung, thủ tục giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Những quy định này là cơ sở pháp lý cho Tòa án khi tiến hành tố tụng, đồng thời cũng là công cụ để người tham gia tố tụng bảo vệ quyền lợi của mình. Tuy nhiên, thực tế xét xử cho thấy những quy định của pháp luật về vấn đề này còn chưa đầy đủ, chưa thống nhất nên khó áp dụng trong quá trình giải quyết vụ án. Mặt khác, do là vấn đề phát sinh trong vụ án hình sự nên các cơ quan tiến hành tố tụng cũng như những người tiến hành tố tụng thường không quan tâm đúng mức tới việc giải quyết vấn đề trách nhiệm dân sự mà chỉ chú trọng đến việc giải quyết vấn đề trách nhiệm hình sự. Nhiều Thẩm phán đã không nghiên cứu kỹ Bộ luật Dân sự và các hướng dẫn của Hội đồng thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao về việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự nên xác định không đúng thiệt hại, quyết định mức bồi thường không chính xác hoặc tách phần dân sự trong vụ án hình sự để giải quyết ở vụ án khác không đúng quy định của pháp luật... làm ảnh hưởng trực tiếp tới quyền và lợi ích chính đáng của những người tham gia tố tụng.

Để góp phần khắc phục những tồn tại, thiếu sót, giúp cho việc áp dụng pháp luật tố tụng hình sự được đúng đắn, thống nhất, việc nghiên cứu một cách hệ thống nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự cả về mặt lý luận lẫn thực tiễn là một đòi hỏi cần thiết trong giai đoạn cải cách tư pháp hiện nay. Vì vậy tác giả đã chọn đề tài "*Nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự*" làm luận văn thạc sĩ luật học của mình.

2. Tình hình nghiên cứu

Trong khoa học luật tố tụng hình sự Việt Nam cũng như trong thực tiễn áp dụng, nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự vẫn chưa được quan tâm, nghiên cứu một cách đầy đủ, có hệ thống và toàn diện. Tuy nhiên, hiện vấn đề này đã được một số nhà khoa học, luật gia quan tâm nghiên cứu ở các mức độ khác nhau. Nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được đề cập trong cuốn *Pháp luật hình sự - Thực tiễn xét xử và án lệ*, của tác giả Đinh Văn Quế, do nhà xuất bản Lao động - xã hội phát hành; trong các bài viết đăng trên các tạp chí của một số tác giả như: *Bàn về việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự*, của TS. Đỗ Văn Đại, Tạp chí Kiểm sát, số 9/2007; *Giải quyết trách nhiệm dân sự trong vụ án hình sự*, của Nguyễn Xuân Đăng, Tạp chí Tòa án nhân dân, số 21/2005; *Tòa án cấp sơ thẩm và tòa án cấp phúc thẩm đều xác định sai vấn đề dân sự trong vụ án hình sự*, của Trọng Tài, Tạp chí Tòa án nhân dân, số 6/2006; *Vấn đề kháng nghị giám đốc thẩm về "dân sự" trong vụ án hình sự*, của Đinh Văn Quế, Tạp chí Tòa án nhân dân, số 9/2009; *Việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự*, của Hoàng Thị Sơn, Tạp chí Luật học, số 6/1998; *Những vấn đề rút ra từ những vụ án hình sự sơ thẩm bị hủy ở cấp phúc thẩm trung ương*, của Hồ Quốc Thái, Tạp chí Kiểm sát, số 8/2007; *Bàn về thủ tục tố tụng khi điều tra lại hoặc xét xử lại phần dân sự trong vụ án hình sự*, của Nguyễn Văn Trọng, Tạp chí Kiểm sát, số 9/2007...

3. Mục đích nghiên cứu của đề tài

Mục đích của đề tài là làm sáng tỏ một số vấn đề lý luận liên quan đến nguyên tắc như: khái niệm, đặc điểm của nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, phân loại vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, phân tích mối quan hệ giữa nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự với một số nguyên tắc liên quan của luật

tố tụng hình sự, những nội dung cơ bản của nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự theo luật tố tụng hình sự Việt Nam.

Từ thực tiễn xét xử chỉ ra những điểm bất cập để đề xuất những kiến nghị và giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả trong việc áp dụng nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu của đề tài

Đối tượng nghiên cứu của đề tài là những vấn đề lý luận và thực tiễn về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự cụ thể là:

- Nghiên cứu một số vấn đề chung về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.
- Nghiên cứu nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự theo quy định của pháp luật tố tụng hình sự Việt Nam.
- Nghiên cứu thực trạng nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự ở Việt Nam hiện nay.
- Đề ra các kiến nghị nhằm hoàn thiện nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự trong thực tiễn xét xử.

Trên cơ sở đối tượng, mục đích nghiên cứu đã xác định phạm vi nghiên cứu của đề tài. Luận văn nghiên cứu những vấn đề lý luận và thực tiễn về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự dưới góc độ của luật tố tụng hình sự Việt Nam. Đồng thời, luận văn cũng có đề cập đến một số quy phạm của pháp luật dân sự và pháp luật tố tụng dân sự có liên quan nhằm hỗ trợ cho việc giải quyết nhiệm vụ và đối tượng nghiên cứu.

5. Cơ sở lý luận và các phương pháp nghiên cứu

Cơ sở lý luận của luận văn là quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối của Đảng về Nhà nước và pháp luật, về quyền con người và quyền công dân trong xã hội.

Luận văn sử dụng một số phương pháp nghiên cứu khoa học như: phương pháp luận, phương pháp lịch sử, so sánh, phân tích, tổng hợp, thống kê, kết hợp giữa lý luận và thực tiễn để làm sáng tỏ vấn đề cần giải quyết việc dân sự trong vụ án hình sự v.v...

6. Những đóng góp mới về mặt khoa học của luận văn

Về mặt lý luận: Kết quả nghiên cứu của luận văn sẽ giúp xác định được khái niệm, nội dung, thủ tục giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự từ đó đưa ra những kiến nghị về mặt lập pháp nhằm xây dựng và hoàn thiện nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Việc xây dựng các quy phạm pháp luật phù hợp, đầy đủ, có hệ thống sẽ là cơ sở pháp lý quan trọng để giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

Về thực tiễn: Nghiên cứu một cách khá toàn diện và có hệ thống về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, phân tích những vấn đề chung về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, nêu lên những điểm bất cập trong các quy định của pháp luật hình sự và tố tụng hình sự hiện hành về vấn đề này, so sánh với một số nước khác để bảo vệ những luận điểm trong phân kiến nghị của mình.

7. Ý nghĩa lý luận và thực tiễn của luận văn

Về mặt lý luận: Luận văn là công trình nghiên cứu khoa học đầu tiên, có tính hệ thống và tương đối toàn diện về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự ở cấp độ một luận văn thạc sĩ luật học với những đóng góp về mặt khoa học đã nêu trên.

Về mặt thực tiễn: Kết quả nghiên cứu của luận văn giúp các cơ quan tiến hành tố tụng xác định và áp dụng đúng đắn, thống nhất nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự trong quá trình giải quyết vụ án, đưa ra những kiến nghị nhằm hoàn thiện các quy phạm pháp luật.

Ngoài ra, luận văn còn có ý nghĩa làm tài liệu tham khảo trong công tác giảng dạy và nghiên cứu môn luật tố tụng hình sự. Những kết quả nghiên cứu của luận văn có thể được vận dụng trong công tác lập pháp và hoạt động thực tiễn áp dụng pháp luật ở nước ta hiện nay.

8. Kết cấu của luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận và Danh mục tài liệu tham khảo, nội dung của luận văn gồm 3 chương:

Chương 1: Những vấn đề chung về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

Chương 2: Nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự theo pháp luật tố tụng hình sự Việt Nam.

Chương 3: Thực tiễn thi hành và việc nâng cao hiệu quả áp dụng nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự trong luật tố tụng hình sự Việt Nam.

Chương 1

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ NGUYÊN TẮC GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ DÂN SỰ TRONG VỤ ÁN HÌNH SỰ

1.1. Khái niệm, đặc điểm của nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự

1.1.1. Khái niệm

Trong phần này tác giả đã tập trung làm sáng tỏ một số vấn đề sau:

- Nêu ý nghĩa của việc quy định giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.
- Lý giải tại sao pháp luật tố tụng hình sự Việt Nam lại quy định "giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự" là một nguyên tắc cơ bản của luật tố tụng hình sự.

- Đưa ra khái niệm vấn đề dân sự trong vụ án hình sự như sau: *Vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được hiểu là những quan hệ về đòi tài sản; đòi bồi thường giá trị tài sản do bị can, bị cáo chiếm đoạt nhưng bị mất hoặc bị hủy hoại; yêu cầu sửa chữa tài sản bị hư hỏng, bị hủy hoại; đòi bồi thường thiệt hại về lợi ích gắn liền với việc sử dụng, khai thác tài sản, chi phí hợp lý để ngăn chặn, khắc phục thiệt hại do tài sản bị chiếm đoạt; đòi bồi thường thiệt hại về vật chất và tinh thần do tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, uy tín bị hành vi phạm tội gây ra... hay nói cách khác vấn đề dân sự trong vụ án hình sự là vấn đề trách nhiệm bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng theo quy định tại chương XXI Bộ luật Dân sự.*

- Tiến hành phân loại vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

- Tác giả xây dựng khái niệm nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự như sau: *Nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự là những phương châm, định hướng chi phối toàn bộ hoạt động tố tụng hình sự trong việc giải quyết các quan hệ về bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng do tội phạm gây ra trong vụ án hình sự.*

1.1.2. Đặc điểm của nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự

Từ khái niệm trên, tác giả đã nêu lên 6 đặc điểm của nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự như sau:

Thứ nhất: Nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự là một nguyên tắc cơ bản của luật tố tụng hình sự, nó chi phối toàn bộ quá trình giải quyết phần dân sự trong vụ án hình sự. Nội dung của nguyên tắc thể hiện phương châm, định hướng của Đảng và Nhà nước ta về việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

Thứ hai: Nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự chỉ được áp dụng trong việc giải quyết những quan hệ về bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng. Khi giải quyết vụ án hình sự, không phải tất cả vấn đề nào liên quan đến tiền hoặc tài sản mà cơ quan tiến hành tố tụng giải quyết cũng đều là vấn đề dân sự trong vụ án hình sự và được giải quyết theo nguyên tắc này. Thực chất vấn đề dân sự trong vụ án hình sự chỉ bao gồm việc đòi trả lại tài sản bị chiếm đoạt, đòi bồi thường giá trị tài sản do bị can, bị cáo chiếm đoạt nhưng bị mất hoặc bị hủy hoại, buộc phải sửa chữa tài sản bị hư hỏng, đòi bồi thường thiệt hại về lợi ích gắn liền với việc sử dụng, khai thác tài sản, chi phí hợp lý để ngăn chặn, khắc phục thiệt hại do tài sản bị chiếm đoạt; đòi bồi thường thiệt hại về vật chất và tinh thần do tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, uy tín bị xâm phạm hay nói cách khác vấn đề dân sự trong vụ án hình sự chỉ được xác định trong phạm vi "trách nhiệm bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng" theo quy định tại chương XXI Bộ luật Dân sự.

Thứ ba: Vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được giải quyết khi có quyết định khởi tố vụ án hình sự. Khi một vụ án hình sự có liên quan đến bồi thường thiệt hại bị khởi tố thì việc dân sự đó đương nhiên được xem xét và giải quyết mà không cần phải khởi kiện riêng bằng một thủ tục khác nữa.

Thứ tư: Việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự phải tuân theo các quy định của luật tố tụng hình sự. Tuy về thực chất vấn đề dân sự trong vụ án hình sự là quan hệ pháp luật dân sự nhưng nó phát sinh trên cơ sở hành vi phạm tội, thậm chí còn là yếu tố quan trọng trong việc xác định trách nhiệm hình sự cũng như các tình tiết tăng nặng, giảm nhẹ trách nhiệm hình sự của người phạm tội nên khi xem xét, giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự về nội dung phải tuân theo các quy định của Bộ luật Dân sự nhưng về hình thức phải tuân theo trình tự, thủ tục của luật tố tụng hình sự chứ không phải là trình tự, thủ tục của luật tố tụng dân sự.

Thứ năm: Khi giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự Tòa án áp dụng các nguyên tắc của luật tố tụng hình sự và các nguyên tắc của luật tố tụng dân sự để giải quyết. Bên cạnh việc áp dụng các nguyên tắc trong tố tụng hình sự để xét xử vấn đề dân sự, Tòa án còn áp dụng một số nguyên tắc của tố tụng dân sự nhằm đảm bảo quyền lợi cho các đương sự tham gia tố tụng như nguyên tắc đảm bảo sự bình đẳng giữa các đương sự, nguyên tắc đảm bảo quyền tự định đoạt của đương sự... Bởi vì dù là vấn đề dân sự trong vụ án hình sự nhưng thực chất đó vẫn là quan hệ dân sự, mà đặc thù của quan hệ pháp luật dân sự là quan hệ bình đẳng giữa các bên đương sự do đó cần phải đảm bảo quyền bình đẳng thỏa thuận giữa các đương sự khi tham gia tố tụng.

Thứ sáu: Trong quá trình giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự Tòa án không bắt buộc phải mở các phiên hòa giải giữa các đương sự như trong tố tụng dân sự. Tuy nhiên, trong thực tiễn xét xử, các cơ quan tiến hành tố tụng vẫn tạo điều kiện cho các bên tự thỏa thuận với nhau về việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

1.2. Mối quan hệ giữa nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự với một số nguyên tắc liên quan của luật tố tụng hình sự

Trong phần này tác giả trình bày mối quan hệ giữa nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự với một số nguyên tắc liên quan trực tiếp và gần nhất với nguyên tắc này.

1.2.1. Mối quan hệ với các nguyên tắc trách nhiệm của cơ quan tiến hành tố tụng, người tiến hành tố tụng, nguyên tắc trách nhiệm khởi tố và xử lý vụ án hình sự (Điều 12, 13 Bộ luật Tố tụng Hình sự)

- Thực hiện đúng nguyên tắc khởi tố và xử lý vụ án hình sự, nguyên tắc trách nhiệm của cơ quan tiến hành tố tụng, người tiến hành tố tụng là cơ sở để nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được thực hiện.

- Chỉ khi có quyết định khởi tố vụ án hình sự thì các cơ quan tiến hành tố tụng mới có cơ sở để giải quyết vấn đề dân sự và áp dụng nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

- Trong giai đoạn điều tra và truy tố, bên cạnh việc điều tra về vấn đề trách nhiệm hình sự, các cơ quan tiến hành tố tụng và người tiến hành tố tụng còn phải có trách nhiệm điều tra, thu thập chứng cứ liên quan đến vấn đề trách nhiệm dân sự trong vụ án.

1.2.2. Mối quan hệ với nguyên tắc xác định sự thật của vụ án

Việc áp dụng đúng đắn, đầy đủ nguyên tắc xác định sự thật của vụ án là cơ sở để thực hiện tốt nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Với tư cách là một phần của vụ án hình sự, khi xác định sự thật của vụ án thì các cơ quan tiến hành tố tụng cũng đồng thời phải làm rõ được vấn đề dân sự trong vụ án đó.

1.2.3. Mối quan hệ với nguyên tắc bảo đảm quyền bình đẳng trước Tòa án

- Nguyên tắc bình đẳng trước Tòa án là một cơ sở để đảm bảo cho nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được thực hiện tốt. Khi các đương sự được bình đẳng với nhau về quyền và nghĩa vụ, được cung cấp chứng cứ và tranh luận công khai, dân chủ trước Tòa án thì họ sẽ có khả năng bảo vệ tốt nhất cho quyền và lợi ích hợp pháp của mình, đồng thời sẽ làm sáng tỏ được sự thật khách quan của vụ án nói chung và phân trách nhiệm dân sự của bị cáo hoặc bị đơn dân sự nói riêng. Thông qua đó, Tòa án có cơ sở để đưa ra phán quyết đúng đắn về mức hình phạt cũng như mức bồi thường thiệt hại đối với bị cáo và những người tham gia tố tụng trong vụ án.

- Thực hiện đúng và đầy đủ nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự cũng đồng thời thực hiện được nguyên tắc bình đẳng trước Tòa án. Thực chất vấn đề dân sự trong vụ án hình sự chính là quan hệ pháp luật dân sự về việc đòi tài sản, bồi thường thiệt hại do hành vi phạm tội gây ra. Bản chất của quan hệ pháp luật dân sự là sự bình đẳng giữa các bên đương sự khi tham gia tố tụng. Khi giải quyết vấn đề dân sự thì nguyên tắc bình đẳng thỏa thuận giữa các đương sự là nguyên tắc bao trùm, theo đó các đương sự được bình đẳng với nhau về quyền và nghĩa vụ. Do vậy, bản thân nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự đã thể hiện được nguyên tắc bảo đảm quyền bình đẳng trước Tòa án.

1.2.4. Mọi quan hệ với nguyên tắc bảo hộ tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, tài sản của công dân

- Thực hiện nguyên tắc bảo hộ tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, tài sản của công dân là tiền đề cho việc thực hiện nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Mọi hành vi xâm phạm đến tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, tài sản của công dân được luật hình sự bảo vệ ngoài việc làm phát sinh trách nhiệm hình sự đối với người phạm tội còn làm phát sinh trách nhiệm dân sự. Nếu cá nhân bị tội phạm xâm hại đến sức khỏe, tính mạng, danh dự, nhân phẩm, tài sản... thì họ sẽ được bồi thường thiệt hại về vật chất và tinh thần. Việc bồi thường thiệt hại khi hành vi phạm tội xâm hại đến tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, tài sản... của công dân phải được giải quyết theo một nguyên tắc nhất định. Đó là nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

- Nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được đặt ra nhằm mục đích bảo hộ tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, tài sản của công dân. Việc giải quyết đúng đắn vấn đề bồi thường thiệt hại trong vụ án hình sự sẽ đảm bảo cho việc thực hiện tốt nguyên tắc bảo hộ tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, tài sản của công dân.

Như vậy, có thể thấy giữa nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự và nguyên tắc bảo hộ tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, tài sản của công dân có mối quan hệ chặt chẽ nhất, gắn gũi nhất bởi vì việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự trực tiếp liên quan đến việc xác định mức độ bồi thường thiệt hại khi tính mạng, sức khỏe, danh dự, tài sản của cá nhân, tổ chức bị tội phạm xâm hại. Hơn nữa, tội phạm đã xảy ra, tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm tài sản của công dân đã bị xâm hại thì việc Nhà nước bảo hộ tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, tài sản được thực hiện và thể hiện rõ nét nhất thông qua việc giải quyết vấn đề bồi thường, bồi hoàn cho người bị thiệt hại.

1.3. Lịch sử nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự của pháp luật tố tụng hình sự Việt Nam

1.3.1. Thời kỳ trước năm 1945

Pháp luật Việt Nam giai đoạn trước năm 1945 chưa có sự phân biệt rõ các quy định về dân sự, hình sự, tố tụng dân sự, tố tụng hình sự... Các trường hợp vi phạm pháp luật thường được xử lý bằng vụ án hình sự mà ít có trường hợp tranh chấp dân sự thuần túy. Khi giải quyết một vụ án hình sự thì đồng thời giải quyết luôn cả phần dân sự trong vụ án đó. Tuy còn rất sơ khai, đơn giản nhưng pháp luật phong kiến Việt Nam đã phần nào thể hiện được nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

1.3.2. Từ năm 1945 đến năm 2003

Bộ luật Tố tụng Hình sự năm 1988 chưa quy định nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự là một nguyên tắc cơ bản của luật tố tụng hình sự. Tuy nhiên, nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự đã được quy định trong Bộ luật thông qua các Điều 39 về người bị hại và Điều 40 về nguyên đơn dân sự. Việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự còn được quy định trong một số văn bản hướng dẫn hay báo cáo tổng kết công tác ngành của Tòa án nhân dân tối cao như: Kết luận của Chánh án Tòa án nhân dân tối cao tại Hội nghị tổng kết công tác ngành Tòa án năm 1993; Công văn số 16/1999/KHXX ngày 01/02/1999 của Tòa án nhân dân tối cao về việc giải đáp một số vấn đề về hình sự, dân sự, kinh tế, lao động, hành chính và tố tụng; Công văn số

121/2003/KHXX ngày 19/9/2003 của Tòa án nhân dân tối cao về việc giải quyết các vấn đề liên quan đến tài sản, bồi thường thiệt hại trong vụ án hình sự.

Khi Bộ luật Tố tụng Hình sự năm 2003 ra đời, lần đầu tiên giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được khái quát lên thành một nguyên tắc cơ bản của luật tố tụng hình sự. Bên cạnh đó, Bộ luật Tố tụng Hình sự năm 2003 còn quy định khá đầy đủ về nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự, người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan đến vụ án và người đại diện hợp pháp của họ.

1.4. Luật tố tụng hình sự một số nước trên thế giới

1.4.1. Luật tố tụng hình sự của nước Cộng hòa Pháp

Luật tố tụng hình sự của nước Cộng hòa Pháp có quy định về việc giải quyết vấn đề trách nhiệm dân sự trong vụ án hình sự thông qua việc quy định về các chủ thể tham gia tố tụng là nguyên đơn dân sự và bị cáo, người phải chịu trách nhiệm dân sự. Tuy nhiên, Bộ luật Tố tụng Hình sự Pháp không quy định giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự thành một nguyên tắc cơ bản của luật tố tụng hình sự như pháp luật tố tụng hình sự Việt Nam.

1.4.2. Luật tố tụng hình sự của nước Liên bang Nga

Trong Bộ luật Tố tụng Hình sự của Liên bang Nga không quy định về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Tuy nhiên, nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự cũng được thể hiện thông qua việc quy định về nguyên đơn dân sự (Điều 44), bị đơn dân sự (Điều 54), sự tham gia hoạt động xét xử của nguyên đơn dân sự hoặc bị đơn dân sự (Điều 250), giải thích quyền của người bị hại, nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự (Điều 268), Nội dung, trình tự, thủ tục tranh luận của các bên (Điều 292), Những vấn đề được Tòa án giải quyết khi ra bản án (Điều 299), Những vấn đề khác cần quyết định trong phần quyết định của bản án (Điều 309).

1.4.3. Luật tố tụng hình sự của nước Cộng hòa nhân dân Trung Hoa

Luật tố tụng hình sự của nước Cộng hòa nhân dân Trung Hoa quy định mục đích và những nguyên tắc cơ bản của luật tố tụng hình sự tại chương đầu tiên nhưng không có điều luật nào quy định về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Tuy nhiên, Bộ luật Tố tụng Hình sự dành một chương riêng quy định về việc kiện dân sự (Chương VII). Bên cạnh đó, giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự còn được quy định thông qua việc quy định về người bị hại, nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự và người có quyền và nghĩa vụ liên quan trong vụ án.

1.4.4. Bộ luật Tố tụng Hình sự Cộng hòa Liên bang Đức

Bộ luật Tố tụng Hình sự của nước Cộng hòa Liên bang Đức cũng không quy định giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự là một nguyên tắc cơ bản của luật tố tụng hình sự. Tuy nhiên, vấn đề dân sự trong vụ án hình sự cũng đã được đề cập trong Bộ luật thông qua việc quy định về việc quyết định các vấn đề liên quan đến dân sự, về việc bồi thường cho người bị hại và các quyền của người bị hại...

1.4.5. Luật điều tra và tố tụng hình sự của Vương quốc Anh

Luật điều tra và tố tụng hình sự của Vương quốc Anh không quy định về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự và cũng không đề cập đến việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự mà chỉ có các quy định thuần túy về điều tra hình sự và tố tụng hình sự.

Từ việc nghiên cứu pháp luật tố tụng hình sự của một số nước trên, tác giả đi đến kết luận: Luật tố tụng hình sự của các nước trên thế giới không quy định việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự là một nguyên tắc cơ bản của luật tố tụng hình sự. Đặc biệt, các nước theo hệ thống pháp luật Common Law mà đại diện điển hình là Vương quốc Anh có sự phân biệt rõ ràng giữa pháp luật về hành vi gây thiệt hại ngoài hợp đồng và pháp luật về hình sự nên vấn đề dân sự phát sinh khi có hành vi phạm tội không được giải quyết theo luật tố tụng hình sự mà được giải quyết theo một vụ kiện dân sự khác. Tuy nhiên, pháp luật của các nước theo hệ thống Civil Law mà đại diện điển hình là Cộng hòa Pháp lại thừa nhận và giải quyết vấn đề dân sự phát sinh do hành vi phạm tội gây ra trong cùng vụ án hình sự đó hoặc có thể tách vấn đề dân sự ra để giải quyết theo thủ tục tố tụng dân sự giống như luật tố tụng hình sự Việt Nam.

Chương 2

NGUYÊN TẮC GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ DÂN SỰ TRONG VỤ ÁN HÌNH SỰ THEO PHÁP LUẬT TỔ TỤNG HÌNH SỰ VIỆT NAM

Trong phần này tác giả nêu và phân tích các quy định của pháp luật tố tụng hình sự Việt Nam về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, từ đó đưa ra sự đánh giá và quan điểm của mình.

2.1. Quy định của pháp luật tố tụng hình sự về việc giải quyết vấn đề dân sự đồng thời với việc giải quyết vụ án hình sự

Tác giả phân tích nội dung việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự thông qua việc xác định quan hệ pháp luật giữa những người tham gia tố tụng và nhiệm vụ của cơ quan tiến hành tố tụng trong việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Nhiệm vụ này được thực hiện thông qua việc tiến hành các hoạt động sau:

Thứ nhất: Các cơ quan tiến hành tố tụng phải xác định được các mối quan hệ có liên quan đến vấn đề dân sự cần giải quyết là những mối quan hệ nào trong các mối quan hệ sau: mối quan hệ về bồi thường thiệt hại về vật chất và tinh thần do tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm tài sản bị xâm phạm; mối quan hệ về đòi tài sản; mối quan hệ về đòi bồi thường giá trị tài sản do bị can, bị cáo chiếm đoạt nhưng bị mất hoặc bị hủy hoại; mối quan hệ về việc yêu cầu sửa chữa tài sản bị hư hỏng, bị hủy hoại...

Thứ hai: Đưa những người có liên quan đến vấn đề dân sự trong vụ án vào tham gia tố tụng. Xác định những người tham gia tố tụng gồm những ai, tư cách tham gia tố tụng của họ như thế nào (họ tham gia tố tụng với tư cách là bị can, bị cáo, người bị hại, nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự hay người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan đến vụ án).

Thứ ba: Xác định nội dung của các mối quan hệ có liên quan đến vấn đề dân sự cần giải quyết như: xác định mức độ thiệt hại đã xảy ra, mức độ lỗi của các chủ thể tham gia tố tụng... để từ đó có thể xác định đúng mức bồi thường thiệt hại.

2.2. Quy định của pháp luật tố tụng hình sự về việc tách vấn đề dân sự trong vụ án hình sự

Tác giả trình bày căn cứ, thẩm quyền tách phần dân sự trong vụ án hình sự theo quy định tại Điều 28 Bộ luật Tố tụng Hình sự và theo Công văn số 121/2003/KHXX ngày 19/9/2003 của Tòa án nhân dân tối cao về việc giải quyết các vấn đề liên quan đến tài sản, bồi thường thiệt hại trong vụ án hình sự.

Tác giả cũng đặt vấn đề liệu các cơ quan tiến hành tố tụng, người tiến hành tố tụng trong quá trình giải quyết vụ án có quyền tách vấn đề dân sự ra để giải quyết theo thủ tục tố tụng dân sự không hay việc thực vụ án chỉ được thực hiện bởi Hội đồng xét xử tại phiên tòa sơ thẩm, phúc thẩm, giám đốc thẩm, tái thẩm?

Từ việc phân tích các nội dung cơ bản của nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự theo quy định của pháp luật tố tụng hình sự Việt Nam, tác giả đã nêu lên một hiện tượng: vấn đề dân sự trong vụ án hình sự là một vấn đề lớn và đóng vai trò quan trọng trong quá trình giải quyết vụ án hình sự nhưng lại chỉ được đề cập tại một số ít các điều luật trong Bộ luật Tố tụng Hình sự, tác giả cũng lý giải nguyên nhân của hiện tượng này là do:

Thứ nhất: Bộ luật Hình sự và Bộ luật Tố tụng Hình sự chỉ tập trung quy định những vấn đề chung, cơ bản về phần trách nhiệm hình sự và thủ tục giải quyết vụ án hình sự mà không quy định cụ thể về phần trách nhiệm dân sự trong vụ án hình sự. Tuy có rất ít điều luật trong Bộ luật Hình sự và Bộ luật Tố tụng Hình sự hiện hành quy định về vấn đề này nhưng khi có vướng mắc trong việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự các cơ quan thi hành pháp luật đã ban hành các văn bản hướng dẫn.

Thứ hai: Tuy là vấn đề phát sinh từ hành vi phạm tội và được giải quyết cùng trong vụ án hình sự nhưng thực chất nó vẫn là vấn đề dân sự. Về nội dung vấn đề này đã được quy định cụ thể tại chương XXI - Trách nhiệm bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng của Bộ luật Dân sự. Do đó không cần thiết phải quy định trong Bộ luật Hình sự các điều luật cụ thể về nội dung của vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Về thủ tục tố tụng, khi giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự các cơ quan tiến hành tố tụng và người tiến hành tố tụng thường áp dụng các quy định của Bộ luật Tố tụng Dân sự để giải quyết trong trường hợp Bộ luật Tố tụng Hình sự không quy định.

2.3. Quy định của pháp luật tố tụng hình sự về thủ tục giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự

Trong phần này tác giả trình bày thủ tục giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự qua các giai đoạn từ khởi tố đến giai đoạn điều tra, truy tố, giai đoạn xét xử và thi hành án.

2.3.1. Giai đoạn khởi tố

Quá trình khởi tố được tiến hành theo các bước sau:

- Bước 1: Tiếp nhận các nguồn tin về tội phạm. Đối với những tin báo liên quan đến các tội phạm xâm phạm tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm, tài sản... của công dân thì người tiếp nhận tin báo phải ghi rõ mức độ thiệt hại mà người cung cấp nguồn tin đưa ra.

- Bước 2: Kiểm tra, xác minh, bổ sung tin báo về tội phạm. Đối với những nguồn tin liên quan đến các vụ án có phát sinh vấn đề trách nhiệm dân sự thì Cơ quan điều tra hoặc Viện kiểm sát cũng phải làm rõ về mức độ thiệt hại xảy ra.

- Bước 3: Quyết định khởi tố vụ án hình sự hoặc không khởi tố vụ án hình sự. Khi một vụ án hình sự có liên quan đến vấn đề dân sự bị khởi tố thì vấn đề dân sự trong vụ án đó đương nhiên được xem xét và giải quyết mà không cần phải khởi kiện riêng bằng một thủ tục khác nữa.

2.3.2. Giai đoạn điều tra và truy tố

Việc điều tra phân dân sự trong vụ án hình sự do cơ quan điều tra tiến hành đồng thời với việc điều tra phân hình sự. Quá trình điều tra được tiến hành theo các bước sau:

- Bước 1: Khởi tố bị can và hỏi cung bị can. Khi hỏi cung bị can, Điều tra viên phải hỏi các vấn đề liên quan đến nội dung vụ án nói chung và các vấn đề liên quan đến vấn đề dân sự trong vụ án nói riêng.

- Bước 2: Tiến hành điều tra nhằm thu thập chứng cứ. Cơ quan điều tra phải tiến hành các biện pháp điều tra nhằm làm sáng tỏ vấn đề dân sự phát sinh trong vụ án, là cơ sở để xác định mức độ bồi thường thiệt hại sau này.

- Bước 3: Đề nghị truy tố hoặc đình chỉ điều tra. Sau khi đã thu thập đủ chứng cứ chứng minh tội phạm và người phạm tội thì Cơ quan điều tra làm bản kết luận điều tra và đề nghị Viện kiểm sát truy tố bị can trước Tòa án. Kèm theo bản kết luận điều tra phải có bản kê về thời hạn điều tra, biện pháp ngăn chặn đã được áp dụng có ghi rõ thời hạn tạm giữ, tạm giam, vật chứng, việc kiện dân sự, biện pháp để đảm bảo việc phạt tiền, bồi thường và tịch thu tài sản nếu có.

- Bước 4: Truy tố bị can trước Tòa án bằng một bản cáo trạng. Trong bản cáo trạng phải nêu rõ cả vấn đề dân sự cần phải giải quyết.

2.3.3. Giai đoạn xét xử

Việc xét xử vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được tiến hành đồng thời với phiên tòa hình sự.

a) Thủ tục xét xử sơ thẩm vấn đề dân sự trong vụ án hình sự

Trong phần này tác giả trình bày các thủ tục cần thiết tại giai đoạn chuẩn bị phiên tòa, trình tự, thủ tục xét hỏi tại phiên tòa, việc tranh luận công khai tại phiên tòa, các trường hợp Tòa án trả hồ sơ điều tra bổ sung phần bồi thường thiệt hại.

Phiên tòa xét xử sơ thẩm vấn đề dân sự trong vụ án hình sự phải tuân theo các quy định chung về phiên tòa sơ thẩm của Bộ luật Tố tụng Hình sự.

Trình tự, thủ tục xét hỏi tại phiên tòa được tiến hành như sau: chủ tọa phiên tòa hỏi trước, sau đó đến Hội thẩm nhân dân, kiểm sát viên, người bào chữa... Việc xét hỏi người bị hại, nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự, người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan đến vụ án hoặc người đại diện hợp pháp của những người đó được tiến hành theo trình tự: Trước tiên, người bị hại, nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự, người có quyền lợi nghĩa vụ liên quan đến vụ án và người đại diện của họ trình bày về những tình tiết của vụ án liên quan đến họ; sau đó Hội đồng xét xử hỏi thêm về những điều mà họ trình bày chưa đủ hoặc có mâu thuẫn. Trường hợp bị cáo đồng thời là bị đơn trong việc dân sự thì sau phần xét hỏi về hình sự bị cáo tiếp tục bị xét hỏi với tư cách là bị đơn trong việc dân sự có liên quan của vụ án.

Trong phần tranh luận tại phiên tòa, những người tham gia phiên tòa phân tích, đánh giá chứng cứ của vụ án, tính chất, mức độ của tội phạm được đưa ra xét xử và đề nghị áp dụng biện pháp xử lý phù hợp với pháp luật. Người bị hại, nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự, người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan đến vụ án hoặc người đại diện hợp pháp của họ được trình bày ý kiến để bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của mình.

Kết thúc phần tranh luận, Hội đồng xét xử vào phòng nghị án để thảo luận về từng vấn đề của bản án. Sau khi bản án được thông qua, Hội đồng xét xử trở lại phòng xét xử để tuyên án. Chủ tọa phiên tòa đọc bản án.

b) Thủ tục xét xử phúc thẩm vấn đề dân sự trong vụ án hình sự

Trong phần này tác giả trình bày về thời hạn, quyền kháng cáo phần dân sự trong vụ án hình sự của bị cáo, người bị hại, nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự, người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan đến vụ án; thời hạn, quyền kháng nghị của Viện kiểm sát và thủ tục tố tụng tại phiên tòa phúc thẩm.

Thủ tục tại phiên tòa phúc thẩm về cơ bản cũng được tiến hành giống phiên tòa sơ thẩm. Tuy nhiên có một số điểm khác cơ bản như sau:

Trước khi xét hỏi thay vì đại diện Viện kiểm sát đọc bản cáo trạng như ở phiên tòa sơ thẩm, chủ tọa phiên tòa thay mặt Hội đồng xét xử trình bày tóm tắt nội dung vụ án, quyết định của bản án sơ thẩm và nội dung kháng cáo, kháng nghị.

Hội đồng xét xử phúc thẩm thẩm tra đầy đủ các tình tiết có liên quan đến phần dân sự trong vụ án hình sự có kháng cáo, kháng nghị để quyết định hình phạt và mức bồi thường cho đúng.

Trong phần tranh luận, đại diện Viện kiểm sát được phát biểu trước và đưa ra đề xuất về hướng giải quyết vụ án với Hội đồng xét xử.

Tác giả cũng trình bày thủ tục tố tụng trong trường hợp Tòa án cấp phúc thẩm, giám đốc thẩm hủy phần dân sự trong bản án hình sự của Tòa án cấp sơ thẩm theo tinh thần của Công văn số 121/2003/KHXX ngày 19/9/2003 của Tòa án nhân dân tối cao về việc giải quyết vấn đề liên quan đến tài sản, bồi thường thiệt hại trong vụ án hình sự.

2.3.4. Giai đoạn thi hành án

Tác giả trình bày thủ tục thi hành phần quyết định dân sự trong bản án, quyết định hình sự theo quy định của Luật Thi hành án dân sự năm 2008. Theo đó, việc thi hành phần dân sự trong vụ án hình sự được tiến hành theo thủ tục thi hành án dân sự và do cơ quan thi hành án dân sự thực hiện.

Chương 3

THỰC TIỄN THI HÀNH VÀ VIỆC NÂNG CAO HIỆU QUẢ ÁP DỤNG NGUYÊN TẮC GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ DÂN SỰ TRONG VỤ ÁN HÌNH SỰ TRONG LUẬT TỐ TỤNG HÌNH SỰ VIỆT NAM

3.1. Thực tiễn thi hành và nguyên nhân của những hạn chế trong việc thi hành nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự

3.1.1. Thực tiễn thi hành

Trong phần này tác giả nêu lên các bảng số liệu về tình hình giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự tại Tòa án nhân dân thành phố Hà Nội trong thời gian từ năm 2004 đến năm 2008. Qua đó phân tích những thành tựu đạt được cũng như những thiếu sót, tồn tại trong quá trình áp dụng nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Tác giả dẫn chứng những vụ án điển hình sau đó phân tích, đánh giá và đưa ra quan điểm của mình.

3.1.2. Nguyên nhân

a) Nguyên nhân khách quan

- Do số lượng các vụ án hình sự có giải quyết vấn đề trách nhiệm dân sự tăng lên rất nhiều và việc giải quyết vấn đề dân sự trong các vụ án đó ngày càng phức tạp.

- Cơ sở pháp lý cho việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự chỉ có Điều 28 Bộ luật Tố tụng Hình sự và một số quy định rải rác về việc tách vấn đề dân sự trong các văn bản hướng dẫn thi hành.

- Bộ luật Tố tụng Hình sự hiện hành không quy định cụ thể trình tự, thủ tục giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự nên dẫn đến sự áp dụng thiếu thống nhất trên phạm vi toàn quốc.

- Bộ luật Tố tụng Hình sự chưa đưa ra khái niệm người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan đến vụ án dẫn đến việc có sự nhầm lẫn khi xác định tư cách tham gia tố tụng của loại người này, làm ảnh hưởng tới quyền và lợi ích hợp pháp của họ trong quá trình giải quyết vấn đề dân sự.

b) Nguyên nhân chủ quan

- Trong quá trình giải quyết vụ án, các cơ quan tiến hành tố tụng thường không quan tâm đúng mức tới việc giải quyết vấn đề trách nhiệm dân sự mà chỉ chú trọng đến việc giải quyết vấn đề trách nhiệm hình sự.

- Những người tiến hành tố tụng thường không nghiên cứu kỹ Bộ luật Dân sự và các hướng dẫn của Hội đồng thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao về bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng nên xác định không đúng thiệt hại, quyết định mức bồi thường không chính xác hoặc tách phần dân sự trong vụ án hình sự để giải quyết không đúng quy định của pháp luật.

- Công tác đào tạo, bồi dưỡng, tập huấn nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ cho cán bộ làm việc tại các cơ quan tiến hành tố tụng chưa được đầu tư đúng mức.

3.2. Một số kiến nghị nhằm nâng cao hiệu quả áp dụng nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự trong luật tố tụng hình sự Việt Nam

3.2.1. Về lập pháp

Tác giả đề xuất hướng hoàn thiện pháp luật tố tụng hình sự về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự với các nội dung sau:

- Cần quy định cụ thể về trình tự, thủ tục tố tụng khi giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự để có sự áp dụng thống nhất trên phạm vi toàn quốc.

- Cần xây dựng và hoàn thiện các quy phạm pháp luật về người tham gia tố tụng có liên quan trực tiếp đến việc giải quyết phần trách nhiệm dân sự của vụ án. Cụ thể:

+ Xây dựng các khái niệm "vấn đề dân sự trong vụ án hình sự", "chưa có điều kiện chứng minh", "không ảnh hưởng tới việc giải quyết vụ án hình sự";

+ Xây dựng khái niệm người có quyền lợi, nghĩa vụ liên quan đến vụ án;

+ Sửa đổi khái niệm về nguyên đơn dân sự;

+ Quy định rõ ai, cơ quan nào có quyền tách vụ án hình sự và việc tách vấn đề dân sự trong vụ án hình sự được thực hiện ở giai đoạn nào của quá trình giải quyết vụ án.

3.2.2. Về áp dụng pháp luật

Tác giả đưa ra một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả của hoạt động áp dụng pháp luật như sau:

- Khi áp dụng pháp luật cần phải hiểu một cách đầy đủ, đúng đắn và sâu sắc về các nội dung của nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, thường xuyên cập nhật, nghiên cứu kỹ các quy định của luật dân sự, luật tố tụng dân sự và các văn bản hướng dẫn thi hành để có thể giải quyết vụ án được đúng theo quy định của pháp luật.

- Cần có sự so sánh, phân biệt giữa những loại người tham gia tố tụng để hiểu được bản chất của từng loại người từ đó có thể xác định đúng đắn tư cách tham gia tố tụng của từng loại người trong vụ án.

- Trong quá trình giải quyết vụ án hình sự, bên cạnh việc xử lý vấn đề trách nhiệm hình sự, các cơ quan tiến hành tố tụng cần coi trọng cả việc giải quyết vấn đề dân sự để có thể quyết định đúng phần bồi thường thiệt hại.

- Cần tăng cường công tác phối hợp giữa các cơ quan tiến hành tố tụng, góp phần nâng cao chất lượng công tác điều tra, truy tố, và xét xử vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

- Làm tốt hơn nữa công tác tổng kết thực tiễn giải quyết các vụ án và hướng dẫn áp dụng thống nhất pháp luật, kịp thời tháo gỡ những vướng mắc trong việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án.

3.2.3. Về công tác cán bộ

- Thường xuyên nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ, nâng cao nhận thức áp dụng pháp luật cho cán bộ, công chức làm việc trong các cơ quan tiến hành tố tụng. Cần tăng cường việc đào tạo, đào tạo lại hoặc bồi dưỡng về chuyên môn nghiệp vụ cho cán bộ.

- Tăng cường công tác quản lý cán bộ, thanh tra, kiểm tra để kịp thời phát hiện và xử lý nghiêm minh đối với những trường hợp cán bộ, công chức có vi phạm.

- Đổi mới cơ chế tuyển chọn, giới thiệu người để bổ nhiệm vào các chức danh tư pháp như Điều tra viên, Kiểm sát viên, Thẩm phán, Hội thẩm nhân dân.

KẾT LUẬN

Nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự chi phối toàn bộ quá trình giải quyết vụ án từ giai đoạn khởi tố, đến giai đoạn điều tra, truy tố, giai đoạn xét xử và giai đoạn thi hành án. Việc quy định nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự là một nguyên tắc cơ bản của luật tố tụng hình sự có ý nghĩa quan trọng trong việc đấu tranh chống và phòng ngừa tội phạm cũng như bảo đảm cho các quyền cơ bản của công dân được bảo vệ và tôn trọng, là cơ sở pháp lý để các cơ quan tiến hành tố tụng tiến hành điều tra, truy tố, xét xử vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Kết quả nghiên cứu của luận văn cho phép tác giả rút ra một số kết luận sau:

1. Làm rõ khái niệm, các đặc điểm cơ bản của nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, xem xét mối quan hệ giữa nguyên tắc này với một số nguyên tắc liên quan của luật tố tụng hình sự, tiến hành phân loại vấn đề dân sự trong vụ án hình sự có ý nghĩa quan trọng trong việc giúp cho các cơ quan tiến hành tố tụng ra các quyết định giải quyết phần dân sự trong vụ án hình sự một cách chính xác.

2. Xác định rõ quan hệ pháp luật giữa những người tham gia tố tụng và nhiệm vụ của các cơ quan tiến hành tố tụng, người tiến hành tố tụng khi xem xét giải quyết vấn đề dân sự đồng thời với vụ án hình sự. Nếu các căn cứ, thẩm quyền tách vấn đề dân sự trong vụ án hình sự; trình tự, thủ tục giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, trên cơ sở đó lý giải tại sao Bộ luật Hình sự, Bộ luật Tố tụng Hình sự không có nhiều điều luật quy định về giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, làm cơ sở cho việc đưa ra những kiến giải lập pháp nhằm hoàn thiện pháp luật về nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự.

3. Thực tiễn áp dụng nguyên tắc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự vẫn còn có những hạn chế nhất định, nhiều trường hợp xác định sai tư cách người tham gia tố tụng, triệu tập không đầy đủ những người liên quan đến vụ án tham gia phiên tòa, quyết định mức bồi thường thiệt hại không chính xác, áp dụng sai các quy định của Bộ luật Dân sự để giải quyết phần trách nhiệm dân sự trong vụ án hình sự... làm ảnh hưởng tới quyền và lợi ích hợp pháp của các cá nhân, cơ quan, tổ chức. Nguyên nhân là do các quy định của pháp luật hiện hành về giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự còn thiếu, chưa cụ thể và thường được quy định rải rác trong các văn bản hướng dẫn thi hành; đội ngũ cán bộ trong các cơ quan tiến hành tố tụng còn thiếu, chưa được đào tạo, bồi dưỡng đầy đủ về chuyên môn, nghiệp vụ. Để khắc phục được tình trạng này đòi hỏi phải làm tốt những khâu chủ yếu sau:

Thứ nhất: Về lập pháp, phải từng bước hoàn thiện các quy định về việc giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự. Đặc biệt cần quy định trình tự, thủ tục giải quyết vấn đề dân sự trong vụ án hình sự, pháp điển hóa các quy định trong các văn bản hướng dẫn thành các điều luật trong Bộ luật Hình sự, Bộ luật Tố tụng Hình sự.

Thứ hai: Về áp dụng pháp luật, bên cạnh việc xử lý vấn đề trách nhiệm hình sự, các cơ quan tiến hành tố tụng, người tiến hành tố tụng cần coi trọng cả việc giải quyết vấn đề dân sự, cần thường xuyên cập nhật, nghiên cứu kỹ các quy định của luật dân sự, luật tố tụng dân sự và các văn bản hướng dẫn thi hành để có thể giải quyết vụ án được đúng theo quy định của pháp luật.

Thứ ba: Về công tác cán bộ, cần tăng cường việc đào tạo, đào tạo lại hoặc bồi dưỡng về chuyên môn nghiệp vụ cho cán bộ trong các cơ quan tiến hành tố tụng theo hướng có chất lượng, hiệu quả, đảm bảo đủ về số lượng, tinh về chất lượng.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.